

Верховний
Суд

Онлайн-семінар суддів КЦС ВС із суддями місцевих та апеляційних судів, ВАКС "Проблемні питання правозастосування у цивільних справах"

Євгеній Краснощоків,
суддя КЦС ВС

10 березня 2023 року

СУМСЬКИЙ АПЕЛЯЦІЙНИЙ СУД

Яким чином розглядати позови батьків про повернення відібраних дітей, які не були позбавлені батьківських прав, але діти, яких, на період воєнного стану перебувають за кордоном? При розгляді справ даної категорії взагалі не з'ясовується думка Служби у справах дітей, законодавцем не визначена процедура повернення цих дітей. Підстави для зупинення провадження по справі у судді відсутні.

З урахуванням змісту наведеного питання, позови батьків про повернення відібраних дітей, які перебувають за кордоном, необхідно вирішувати за правилами Конвенції про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей від 25 жовтня 1980 року (далі – Гаазька конвенція 1980 року) та Конвенції про юрисдикцію, право, що застосовується, визнання, виконання та співробітництво щодо батьківської відповідальності та заходів захисту дітей від 19 жовтня 1996 року (далі – Гаазька конвенція 1996 року).

Процесуальних особливостей порядку розгляду таких справ у зв'язку з воєнним станом законодавство не містить, проте це може мати значення при визначенні юрисдикції спору згідно зі статтею 6 Гаазької конвенції 1996 року.

Питання юрисдикції, підвідомчості спору національним судам України та порядку вирішення спорів щодо повернення незаконно вивезених з України дітей було предметом розгляду Верховного Суду у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду (постанова від 17 серпня 2022 року у справі № 613/1185/19 (провадження № 61-2286св21)).

Під час вирішення правових питань, що виникли у цій справі, Верховний Суд направляв запит до Постійного бюро Гаазької конференції з міжнародного приватного права (ГКМПП) щодо застосування положень Гаазької конвенції 1980 року та Гаазької конвенції 1996 року.

Постанова ВС від 17 серпня 2022 року у справі № 613/1185/19.

Верховний Суд зробив висновок, що суди, вирішуючи питання про відкриття провадження у справі за позовом про відібрання (повернення) дитини, незаконно переміщеної (утримуваної) за межі України, зобов'язані визначати юрисдикцію національного суду України щодо вирішення спору про повернення дитини відповідно до правил Гаазької конвенції 1980 року та Гаазької конвенції 1996 року.

Такий спір підлягає розгляду судами України виключно в разі встановлення того, що діти до незаконного переміщення (утримання) до іноземної країни мали своє звичайне місце проживання в Україні відповідно до правил статті 5 Гаазької конвенції 1996 року, що має бути встановлено першорядно. У разі якщо дитина мала в Україні своє звичайне місце проживання, проте після незаконного переміщення (утримання) нове звичайне місце проживання дитини не може бути встановлене, такий спір також має бути вирішений судом України за правилами статті 6 Гаазької конвенції 1996 року.

Постанова від 17 серпня 2022 року у справі № 613/1185/19.

Верховний Суд вказав, що для вирішення питання, чи підлягає розгляду така справа судами України, потрібно з'ясувати:

1. Чи було звичайним місцем проживання дітей в Україні до їхнього переміщення за кордон?
2. Чи обрали діти інше місце постійного проживання за межами України?
3. Чи прижилися діти в новому середовищі?
4. Якщо неможливо встановити звичайне місце проживання дітей, то на території якої з держав вони перебувають у зв'язку з переміщенням?
5. Чи завершилася процедура повернення дітей, ініційована заявником у країні ймовірного перебування дітей, за правилами Гаазької конвенції 1980 року?

Залежно від встановлення обставин того, чи підлягає вирішенню спір судами України, судам належить або вирішити спір по суті, або закрити провадження у справі через те, що спір не підлягає розгляду судами України.

Корисна інформація щодо застосування окремих положень Конвенції про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей 1980 року розміщена Верховним судом на офіційному вебпорталі судової влади України:
<https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1379751/>

ЧЕРНІГІВСЬКИЙ АПЕЛЯЦІЙНИЙ СУД

Розгляд справ за позовом потерпілого до страховика про відшкодування шкоди, завданої здоров'ю потерпілого (стійка втрата працездатності) за відсутності судового рішення про встановлення вини.

У постанові Верховного Суду в складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду від 30 липня 2020 року в справі № 704/962/17 (провадження № 61-47536св18) зроблено висновок, що «презумпція вини особи має бути спростована тільки за умови, якщо буде встановлено, що саме внаслідок дій або бездіяльності конкретної особи завдано збитків. Тому тільки за умови встановлення конкретної особи, яка завдала збитків, відбувається розподіл тягаря доказування: (а) позивач повинен довести наявність збитків та причинний зв'язок; (б) відповідач доводить відсутність протиправності та вини».

Схожий висновок зроблений у постанові Верховного Суду у складі Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду від 05 грудня 2022 року у справі № 214/7462/20 (провадження № 61-21130сво21).

Такий висновок є загальним у справах про відшкодування як моральної, так і майнової шкоди, за відсутності судового рішення про встановлення вини особи.

Разом з тим, у постанові Верховного Суду у складі Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду від 05 вересня 2019 року у справі № 234/16272/15-ц (провадження № 61-31395 сво 18) вказано, що:

«у справі, яка переглядається, суд надав перевагу висновку експерта, яким встановлено часткову вину ОСОБА_2 у скоєнні ДТП. Тобто, при розгляді даної цивільної справи, суд вдався до встановлення вини ОСОБА_2 у скоєнні ДТП, незважаючи на наявність преюдиційного судового рішення, яке набрало законної сили, та встановлює відсутність в діях ОСОБА_2 складу адміністративного правопорушення.

Суд не врахував, що при розгляді справи про цивільно-правові наслідки дій особи, стосовно якої ухвалено постанову суду у справі про адміністративне правопорушення, ця постанова обов'язкова для суду з питань, чи мали місце ці дії та чи вчинені вони цією особою. Тому, розглядаючи цей позов, суд не вправі обговорювати вину такої особи, а може вирішувати питання лише про розмір відшкодування. У такому разі і призначення відповідної експертизи не вимагається.

За викладених обставин колегія суддів об'єднаної палати Касаційного цивільного суду не вбачає підстав для відступлення від правового висновку Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду про те, що постанова суду про відсутність в діях водія складу адміністративного правопорушення, передбаченого статтею 124 КУпАП, звільняє такого водія від відшкодування майнової шкоди, завданої внаслідок ДТП».

Пропоную також звернути увагу на постанови Великої Палати Верховного Суду:

від 14 грудня 2021 року у справі № 147/66/17 (провадження № 14-95цс20), в якій розкрито ряд питань відшкодування шкоди страховиком, зокрема строку звернення із заявою про здійснення страхової виплати;

від 05 жовтня 2022 року у справі № 906/1318/19 (295/16026/18) (провадження № 12-68гс21) щодо стягнення заробітку, втраченого внаслідок каліцтва з урахуванням втрати ступеня професійної працездатності, зокрема обрахунку розміру такого відшкодування;

від 29 червня 2022 року у справі № 477/874/19 (провадження № 14-24цс21) щодо шкоди, завданої внаслідок зіткнення транспортних засобів, зокрема незалежно від вини власників (володільців) таких засобів, визначення розміру відшкодування, завданої фізичній особі-підприємцю у зв'язку з тимчасовою втратою її працездатності.

Тому відсутність судового рішення, яким встановлена вина особи, яка завдала шкоди, не може бути підставою для відмови в задоволенні позовних вимог потерпілої особи до страховика про її відшкодування. Проте за його наявності, таке судове рішення є обов'язковим для суду з питань, чи мали місце ці дії та чи вчинені вони цією особою.

ЧЕРНІГІВСЬКИЙ АПЕЛЯЦІЙНИЙ СУД

Фіксування судового засідання визначається процесуальним законодавством та Положенням про порядок фіксування окремих підсистем (модулів) Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, затвердженого рішенням Вищої ради правосуддя.

Статтею 247 ЦПУ України передбачено, що технічний запис судового засідання є додатком до протоколу судового засідання і після закінчення судового засідання приєднується до матеріалів справи, тобто, технічний запис зберігається на компакт-диску.

З метою забезпечення належної організації роботи судів в ході фіксування судових засідань та встановлення рекомендацій та єдиних підходів до використання судами технічних засобів фіксування судового засідання 06.06.2022 ДСА Наказом № 156 затвердила Інструкцію щодо роботи з технічними засобами фіксування судового засідання, відповідно до положень якої, після завершення фіксування та збереження технічного запису судового засідання, в протоколі (журналі) цього засідання засобами підсистеми відеоконференцзв'язку автоматично формується веб-посилання на технічний запис, збережений в централізованому файловому сховищі (п.2 розділу III).

Єдина судова інформаційно-комунікаційна система (ЄСІТС) відповідно до закону забезпечує, зокрема фіксування судового процесу (частина четверта статті 14 ЦПК України).

Згідно з частиною четвертою статті 247 ЦПК України технічний запис судового засідання є додатком до протоколу судового засідання і після закінчення судового засідання приєднується до матеріалів справи. Порядок зберігання технічного запису судового засідання визначається Положенням про ЄСІТС та/або положеннями, що визначають порядок функціонування її окремих підсистем (модулів).

Положенням про порядок функціонування окремих підсистем (модулів) ЄСІТС, затвердженого рішенням Вищої ради правосуддя 17 серпня 2021 року № 1845/0/15-21, запроваджений функціонал підсистеми відеоконференцзв'язку, яка забезпечує, зокрема фіксування судового процесу та зберігання технічного запису судового засідання в централізованому файловому сховищі.

У зв'язку з цим Державною судовою адміністрацією України наказом від 06 червня 2022 року № 156 затверджена Інструкція щодо роботи з технічними засобами фіксування судового засідання, якою врегульовано організаційні питання роботи судів в ході фіксування судових засідань.

Разом з тим, за наявності технічних проблем щодо функціонування підсистеми відеоконференцзв'язку, допускається фіксування судового засідання з використанням наявного в суді спеціалізованого програмного забезпечення (розділ IV Інструкції).

Зазначений порядок фіксування судового засідання передбачає приєднання до матеріалів справи роздрукованого паперового примірника протоколу (журналу) судового засідання з веб-посиланням на технічний запис, збережений в централізованому файловому сховищі, що не суперечить статті 247 ЦПК України.

—
Верховний
Суд

Дякую за увагу!